

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.74.204-218>

УДК 725.1:39(045)

Савченко Роман Володимирович,

аспірант кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв

Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури

roman.savchenko@naoma.edu.ua

<http://orcid.org/0009-0006-9548-7502>

ДУХОВНА ЗНАЧИМІСТЬ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ФОРМУВАННІ КОМФОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА ГРОМАДСЬКОГО ЦЕНТРУ

Анотація: у статті досліджується взаємозв'язок між об'єктами культурної спадщини та формуванням комфортного середовища громадських центрів сучасних українських міст. Актуальність теми зумовлена трансформацією міського простору в умовах глобалізації, цифровізації та безпекових викликів, що призводить до втрати локальної ідентичності та недооцінки культурної спадщини, як чинника підвищення якості міського середовища. Мета дослідження полягає у виявленні принципів інтеграції об'єктів культурної спадщини до структури громадських центрів з метою формування комфортного середовища, яке поєднує адміністративні, культурні, соціальні, рекреаційні функції з духовним аспектом. Методологія ґрунтується на міждисциплінарному аналізі наукових праць українських та зарубіжних авторів, міжнародних документів ICOMOS та UNESCO, а також чинної нормативно-правової бази України у сфері охорони культурної спадщини. Новизна дослідження полягає в уточненні поняття «комфортність середовища громадського центру житлового району» крізь призму духовної значимості культурної спадщини та концепції «аури місця», що дозволяє розглядати пам'ятку не лише як архітектурний об'єкт, а як носій колективної пам'яті, ідентичності та соціальної згуртованості. У результаті обґрунтовано, що інтеграція культурної спадщини до громадських центрів сприяє створенню середовища з вищим рівнем безпеки, доступності, емоційної привабливості та культурної стійкості. Практичне значення дослідження полягає у визначенні принципів формування комфортного середовища об'єктів культурної спадщини в громадських центрах: єдності місця, традицій і свідомості; контекстуальної інтеграції; багатфункціональності; партисипації мешканців; збереження автентичності та балансу між збереженням і сучасними потребами. Зроблено висновок, що комфортність громадського центру житлового району має багатовимірний характер і може бути досягнута лише через системне поєднання архітектурно-містобудівних, соціокультурних та

правових інструментів із врахуванням духовної значимості об'єктів культурної спадщини.

Ключові слова: культурна спадщина; духовна значимість; комфортне середовище; громадський центр; культурна ідентичність; історична пам'ять.

Постановка проблеми. Дослідження обумовлене необхідністю виявлення духовної значимості об'єктів культурної спадщини у формуванні комфортності середовища громадського центру, в умовах хаотичної урбанізації та безпекових криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових праць українських та зарубіжних авторів, міжнародних документів ICOMOS та UNESCO, а також чинної нормативно-правової бази України у сфері охорони культурної спадщини показує відсутність комплексного підходу: містобудівних, архітектурних, соціокультурних і правових аспектів міського середовища та культурної спадщини при плануванні громадського центру. Незважаючи на ці дослідження, аналіз літератури показав дефіцит робіт присвячених, безпосередньо, духовній значимості спадщини, як фактору формування комфортного середовища громадського центру. Тож виникає необхідність поєднати містобудівні підходи формування громадського центру зі збереженням культурної спадщини, зокрема задля комфортного середовища громадського центру. Методологія статті базується на комплексному аналізі теоретичних джерел, міжнародних документів, вітчизняних досліджень архітектурної спадщини комфортності середовища громадських центрів. Застосовано системний підхід до вивчення взаємозв'язків між духовним виміром культурної спадщини та комфортністю середовища громадського центру.

Метою публікації є виявлення духовної значимості об'єктів культурної спадщини у формуванні комфортності середовища громадського центру.

Основна частина. Сучасні міста опиняються перед викликами збереження культурної ідентичності в умовах інтенсивного та хаотичного розвитку міських територій та безпекових криз. Громадські центри є територією з концентрацією громадських функцій та просторів, відповідно є важливими вузлами соціальної взаємодії, де формується повсякденне життя спільноти. Інтеграція об'єктів культурної спадщини з цими просторами може суттєво підвищити їх комфортність та привабливість для мешканців. Проблема полягає в тому, що часто культурна спадщина розглядається ізольовано від сучасного міського планування, що призводить до втрати її потенціалу як елементу формування комфортного міського середовища.

Комфортне міське середовище є одним із ключових чинників якості життя мешканців, що поєднує функціональні, культурні, соціальні, фізичні,

психологічні, безпекові та естетичні складові. Створення оптимального і комфортного міського середовища є «найвищою метою містобудування». Громадський центр – відіграє важливу роль у забезпеченні комфортної життєдіяльності громади. Одночасно з цим, у громадському центрі, часто формуються символічне уявлення про місце: воно може містити пам'ятки культури, що є носієм колективної пам'яті і туристичною принадою. Однак у реальному житті між збереженням пам'ятки та розвитком міського середовища часто виникає конфлікт інтересів. Суміщення об'єктів культурної спадщини з громадським центром вимагає врахування балансування інтересів — збереження автентичності, цілісності, духовної значимості та створення функціонального, зручного середовища для відвідувачів [7; 19].

Культурна спадщина охоплює як матеріальні об'єкти (історичні будівлі, пам'ятники, археологічні комплекси), так і нематеріальні – традиції, символи та вірування, символи пов'язані з цією спадщиною. В українському законодавстві поняття «культура» включає «сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти...», отже спадщина має і духовний вимір. Сучасний мешканець міста прагне не лише задоволення потреб, а й простору, який відповідає його фізичному, психологічному та моральному комфорту. Формування комфортного середовища громадського центру вимагає врахування історико-культурних чинників, що «формують особливу атмосферу місця» і сприяють почуттю згуртованості [10; 14]. Наприклад, мешканці і гості малих європейських міст відзначають затишок і унікальність, що забезпечують виявлені об'єкти культурної спадщини, які зберігають видимі й живі традиції і особливу атмосферу. Натомість в Україні цінність таких об'єктів часто вважається недооціненою, а відчуження спадщини мало пояснюється суспільству. Виникає необхідність виявити духовну значимість об'єктів культурної спадщини для формування комфортного середовища громадського центру сучасного міста.

Дослідження взаємозв'язку між культурною спадщиною та комфортністю міського середовища має міждисциплінарний характер. У міжнародних документах UNESCO підкреслюється, що культурна спадщина відіграє важливу роль у збереженні історичної пам'яті, розвитку туризму та культурного обміну між націями. Конвенція ICOMOS «Про культурну спадщину та сталий розвиток» визначає необхідність інтеграції культури та культурної спадщини в плани розвитку міст [5; 6]. Цей підхід розвивається в контексті формування комфортного міського середовища, зарубіжні дослідження підтверджують важливість атмосфери в формуванні комфортності міського простору [2; 9]. Деякі автори визначають міський культурний ландшафт як поєднану роботу людей, місця та часу, що визначає його як унікальний. Концепція «аури місця»

набуває особливого значення в контексті формування комфортного середовища, у взаємодії з об'єктом культурної спадщини, громадського центру. Українські дослідники також розробляють принципи формування комфортного міського середовища з урахуванням культурно-історичного контексту. Об'єкти архітектурно-містобудівної спадщини посідають особливе місце, бо синтезують у своїх формах весь спектр проявів культури і технічних досягнень суспільства певної історичної доби [7; 19; 20]. Законодавча база (ст. 32 Закону «Про охорону культурної спадщини») зобов'язує органи охорони спадщини встановлювати межі охоронної зони пам'ятки, однак на практиці, ці вимоги ігноруються: будівництво цю зону фактично знищує [16].

Відповідно до Хартії «Історичний міський ландшафт» ЮНЕСКО, всі компоненти міського простору – архітектурні, природні та нематеріальні – утворюють унікальність міста. Спираючись на цю концепцію, пам'ятка розглядається як невід'ємний елемент цієї системи. Застосування її потенціалу (через дбайливе збереження, адаптацію, інтеграцію) дозволяє створити комфортне міське середовище [5; 8]. Таким чином, спадщина стає джерелом ідей для проектування: вона задає стиль, емоційний настрій і відчуття єдності, що утворюють ауру місця і сприяють міцнішому соціальному зв'язку мешканців з простором.

Міжнародні документи визначають ключові принципи інтеграції культурної спадщини в урбаністичний розвиток. Концепт-нота ICOMOS про культурну спадщину та сталий розвиток аргументує позитивну інтеграцію культури та культурної спадщини в плани розвитку міст та політики як спосіб підвищення сталості урбаністичних територій через спадщину. Цільова настанова 11.4 Цілей сталого розвитку закликає до «посилення зусиль щодо захисту та збереження світової культурної та природної спадщини» [5; 6]. Це закладає фундамент для інтеграції культурної спадщини в планування міських просторів, включаючи громадські центри. Українське законодавство, зокрема Закон України «Про охорону культурної спадщини», визначає культурну спадщину як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. Важливим є визначення «історичного ареалу міста» як частини, що зберегла об'єкти культурної спадщини та пов'язані з ними розпланування та форму забудови [11; 12; 16].

Об'єкти культурної спадщини відіграють ключову роль у формуванні духовного та емоційного комфорту мешканців, створюючи місця, які поєднують історичну пам'ять. Духовна значимість об'єктів культурної спадщини полягає в їх здатності транслювати культурні цінності та формувати емоційний зв'язок між людиною та місцем. Як зазначається в українському законодавстві, об'єкт культурної спадщини є таким, що доніс до нашого часу цінність з

археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберіг свою автентичність [7; 16; 19]. Добре сформульовано, що «архітектурні пам'ятки здатні навіть через рештки стародавніх споруд віддзеркалювати історичне минуле, випромінювати дух національних традицій народу» [1; 19]. Ця здатність створює особливу атмосферу, що сприяє формуванню комфортного середовища для повсякденного життя мешканців. Дослідження показують, що культурна спадщина підтримує культурну різноманітність світу й робить істотний внесок у збалансований розвиток країни й людської цивілізації в цілому [2; 14].

У контексті громадських центрів це означає створення просторів, які мають глибший сенс та значення для спільноти. Концепція «аури» культурної спадщини визначається як поєднання колективної та особистісної значимості для користувача або групи користувачів. Культурна значимість відноситься до спільного значення для великої спільноти, де відома історія об'єкта або місця відіграє важливу роль у спільних цінностях спільноти. Особистісна значимість відноситься до індивідуальних асоціацій, які місце або об'єкт може мати для конкретного користувача. У контексті громадських центрів аура культурної спадщини створює унікальну атмосферу, що відрізняє ці простори від звичайних функціональних зон. Наявність об'єктів культурної спадщини формує «дух місця», який визначається як сукупність матеріальних і нематеріальних, фізичних і культурних елементів, які надають місцю його характер та ідентичність. Матеріальні елементи включають планувальну структуру, архітектурні елементи, міські ландшафти. Нематеріальні елементи - це традиційні культурні практики, історична пам'ять, та сакральні символи. Культурна спадщина відіграє фундаментальну роль у формуванні національної ідентичності та збереженні історичної пам'яті. Як зазначається в дослідженнях, протягом тривалої історії розвитку народності українці формували, накопичували та збагачували свою власну систему культурного спадку. Об'єкти культурної спадщини стають носіями відчуття належності до єдиного історичного ланцюга та посилюють відчуття належності до нації [10; 15]. У громадських центрах присутність об'єктів культурної спадщини створює простори, де формується колективна пам'ять спільноти. Це особливо важливо в умовах сучасних міст, де глобалізація та втрата локальної ідентичності становлять серйозний виклик. Науковці наголошують на важливості збереження свідчень минувшини як основи для формування культурної ідентичності сучасних поколінь. Дослідження показують, що культурна спадщина охоплює різні форми надбань народу, як то звичаї, мова чи архітектура, музика, література. У контексті громадських центрів, це створює можливості для різноманітних форм культурної активності та соціальної взаємодії.

Комфортність середовища, що формується навколо об'єктів культурної спадщини, має багатогранний характер. Дослідження показують, що комфортні та якісні міські простори з історичною та культурною спадщиною можуть брати участь у процесі сталого розвитку міст, забезпечуючи здорові та якісні простори для повсякденного життя. Дослідження підкреслюють важливість територіальної охорони і захисту історичного середовища об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, як основи для створення комфортних міських просторів [1; 7]. Це включає не лише збереження самих пам'яток, але й формування навколо них середовища, яке сприяє комфортному перебуванню людей. Дослідження підтверджують, що міські простори з культурною та історичною спадщиною сприяють соціальній згуртованості, гордості та інтеграції. У контексті громадських центрів це означає створення просторів, які не лише функціональні, але й мають глибоке культурне значення для мешканців.

Тема взаємозв'язку культурної спадщини та якості міського середовища розглядалася в численних дослідженнях. Зокрема, дослідження соціокультурних ініціатив підкреслюють важливість залучення історико-культурних об'єктів і традицій для розвитку дозвілля мешканців міст [10]. Автори наголошують, що використання пам'яток, наприклад, сакральної архітектури в соціокультурному дозвіллі відкриває можливості формування фестивалів та етнографічних програм, що приваблюють туристів і фінансування для регіону. З'ясовано, що за допомогою культурного потенціалу місцевості можна розвивати міжкультурні зв'язки та підвищувати впізнаваність території. Інші дослідження доводять, що історична забудова стимулює розвиток малого бізнесу та креативної економіки: міські райони зі «своїм обличчям» приваблюють інвесторів, оскільки відродження існуючої інфраструктури економічно вигідніше освоєння нових територій. Важливою характеристикою стало й те, що в історичних районах міста спостерігається комфортний для людей масштаб забудови та інтенсивна соціальна взаємодія.

Міське середовище і пам'ятка створюють взаємний зв'язок: пам'ятка стає центральним орієнтиром, а навколишнє середовище – контекстним «фоном» для неї. Зі збереженням спадщини пов'язані особливі вимоги: закон забороняє проводити реконструкції, що змінюють первинний вигляд пам'ятки. Водночас сам простір біля пам'ятки повинен бути комфортним і відкритим для публіки – так збільшується її цінність як «живої» міської домінанти. Наприклад, в історичних центрах міст сучасні площі часто інтегрують збережені будівлі, перетворюючи їх на місця соціальної комунікації. Це вимагає врахувати як охоронний статус пам'ятки, так і потреби суспільства.

Концентрація пам'яток у публічному просторі підсилює культурну ідентичність району. Спадщина формує «образне ядро» місця і є привабливою

для мешканців та туристів. Збережена пам'ятка може стати культурним осередком (музей, виставкова зала, концертний майданчик), що доповнює публічні функції громадського центру. Наприклад, в кращих європейських громадських центрах навколо історичних будівель облаштовують місця для споглядання та відпочинку – так утворюються органічні громадські простори [2].

Наявність пам'ятки може додати привабливості громадському центру: навколо неї можливо створити культурно-освітній центр (музей, виставки, тематичні події), що залучатиме і сприятиме розвитку мешканців і гостей. Такий центр може стати «магнітом» для громадськості, покращити соціальну активність і підвищити статус району. Поєднання історичного контексту та сучасних функцій надає простору «живого» характеру наповнення і створює особливу атмосферу, важливу для ідентичності громадського центру.

З іншого боку, формування комфортного середовища поблизу пам'ятки пов'язане з низкою труднощів. Пам'ятки можна реставрувати і обережно використовувати, але не «модернізувати» у прямому розумінні. Це означає, що при збереженні їхнього автентичного вигляду необхідно шукати компроміси для нових потреб. Наприклад, встановлення сучасного клімат-контролю чи вишукування інженерних рішень вимагає складних погоджень. Пам'ятка часто займає конкретне місце і не є модульною – навколо неї потрібно зберігати простір для огляду та «дихання». Якщо нове будівництво наближається «впритул», зникає можливість вільного пересування і відпочинку навколо споруди. Активісти вказують, що невизначена охоронна зона дозволяє забудовнику «підкрастися» до будівлі без дозволу громади, що загрожує втратою візуальної цілісності, як складової аури місця [22]. Пам'ятка має символічну і емоційну цінність для містян, особливо для поколінь, які її пам'ятають у початковому стані. Навпаки, нова забудова, переважно орієнтована передусім на споживацькі інтереси. Це створює конфлікт інтересів і суспільний спротив: мешканці прагнуть зберегти культурну спадщину, а девелопер бачить у ній об'єкт комерції. Отже, поєднання зручності і збереження спадщини є складним завданням. Воно потребує ретельного балансування технічних, правових та соціальних аспектів. Успішна реалізація цих підходів неможлива без міжсекторальної координації. Потрібен офіційно затверджений детальний план території, який передбачає охоронні зони, публічний доступ і використання пам'ятки. Адже без регламентації зона навколо неї ризикує залишитись хаотичною навіть після визначення статусу пам'ятки [7; 16].

Сучасні підходи до розвитку міст орієнтуються на полікультурні і поліцентричні структури, у яких поєднуються житлові, торгово-соціальні та культурні функції. У такому контексті присутність пам'ятки культурної спадщини в громадському центрі може виконувати роль локальної «якірної»

функції, яка органічно зв'язує міське середовище із культурно-історичною вагою місця. Наприклад, підхід поліцентричності реалізується через включення соціокультурних та розважальних об'єктів (як-от музеї, сцени, громадські простори) у навколишній простір. Натомість підхід відкритості передбачає легкий доступ мешканців до всіх функцій комплексу – і тут пам'ятка чи місце пам'яті може бути інтегроване як доступний публічний простір або культурний центр.

Духовні цінності включають «історичні, соціальні, естетичні, а також моральні значення, ідеї та асоціації», що формувалися поколіннями. У публічному просторі такі значущі об'єкти створюють атмосферу самотності, підтримують почуття причетності. Згідно з концепцією «почуття місця», люди відчують належність і приналежність до середовища, яке містить знайомі історичні риси. У контексті громадських центрів це означає: наявність пам'яток допомагає усвідомити «колективну пам'ять», і саме відчуття причетності поліпшує психологічний комфорт [18]. Власне, використання історико-архітектурних пам'яток сприяє розвитку соціокультурного життя: це доводять випадки організації фестивалів, екскурсій, етно-ярмарків у історичних ареалах. Крім того, туристична привабливість об'єктів культурної спадщини стимулює розвиток місцевої інфраструктури. Таким чином, культурна спадщина має культурний, соціальний, і економічний вплив на місто.

З одного боку, пам'ятка потребує захисту і реставрації у відповідності до архівних матеріалів (що забезпечує її автентичність). З іншого – сучасні комфортні простори вимагають певної інфраструктури (оновлені комунікації, громадський транспорт, безпека), які не завжди легко поєднати з охоронними вимогами. Наприклад, облаштування підземного паркінгу або прокладання нових мереж може потребувати втручання в археологічний шар, що заборонено без розвідок. Також будь-які втручання вимагають фінансування, що часто стає фатальним фактором через брак коштів або зміну власників. Ситуація погіршується відсутністю чітких буферних зон: поблизу пам'ятки не можуть розташовуватись масові забудови чи елементи, що порушують історичний контекст (згідно із законодавчими нормами, буферна зона навколо пам'ятки має встановлюватись і підтримуватись). Практично ж її часто не визначають або ігнорують, що робить правильну інтеграцію спадщини проблемною. Законодавчо закріплено, що будь-яке нове будівництво у безпосередній близькості до пам'ятки потребує дозволу спеціальних органів адміністрування та має зберігати традиційні обриси середовища.

Наприклад, у жовтні 2020 р. Міністерство культури України внесло «Тарілку» до Реєстру пам'яток місцевого значення, тим самим юридично заборонивши зміну її зовнішнього вигляду чи об'ємів. Міністерство

інфраструктури підтверджувало, що головний фасад будівлі «збережуть без змін», а внутрішню кінозалу планували модернізувати без зміни призначення. Проте громадськість сумнівається в неухильному дотриманні цих зобов'язань. Активісти зауважують, що навіть формальне збереження фасаду без створення вільного простору навколо пам'ятки практично нічого не гарантує. Як видно станом на червень 2025 року, нове будівництво Ocean Mall «зводять стінка до стінки» до «Тарілки», а від охоронної зони майже нічого не залишилося. Таким чином, будь-які підходи до комфорту громадського центру, в такому випадку, мають суворо дотримуватися вимог законів з охорони спадщини і творчо адаптуватися до сучасних умов [22].

Практичні приклади успішної інтеграції культурної спадщини в громадські центри демонструють ефективність такого підходу [8; 14]. Проєкт музею KANAL-Centre Pompidou у Брюсселі показує, як історична будівля гаража заводу Citroën була адаптована під сучасні потреби, зберігаючи при цьому свою автентичність. Дослідження Bursa в Туреччині демонструє, як "відкриті громадські простори між історичним житловим районом та торговим центром можуть брати участь у процесі сталого розвитку міст, забезпечуючи здорові та якісні простори. Цей приклад показує важливість інтеграції історичних та сучасних елементів у формуванні комфортного середовища. Львівський досвід збереження та розвитку історичного центру демонструє можливості відновлення цінних містобудівних комплексів. Унікальність Львова полягає в тому, що "культурна спадщина унікально поєднується в єдину урбаністичну цілість з містом" [12]. У контексті формування комфортного середовища в житлових районах важливим є досвід створення «театралізації» території, що дозволяє виявити нематеріальну культурну спадщину місця, створюючи ауру простору. Це підтверджує можливості використання культурної спадщини для активізації громадського життя.

На основі проведеного аналізу можна виділити ключові принципи формування комфортності середовища об'єктів культурної спадщини в громадських центрах міста. Основним є принцип єдності місця, традицій та людської свідомості, що передбачає створення безпечного середовища як інтегрованого простору людської діяльності та природного середовища. Науковці підкреслюють важливість комплексного підходу в охороні архітектурно-містобудівної спадщини, що включає системне розуміння взаємозв'язків між пам'ятками та їх середовищем [1; 7]. Це означає, що формування комфортного середовища повинно враховувати не лише окремі об'єкти спадщини, але й їх взаємодію з сучасною міською тканиною. Принцип контекстуальної інтеграції передбачає гармонійне включення нових архітектурних об'єктів у тканину міста з урахуванням контексту існуючого

історичного середовища. Це особливо важливо для громадських центрів, де нові функції повинні органічно поєднуватися з історичною спадщиною. Важливим є принцип багатофункціональності з динамічними зв'язками, що передбачає створення умов всебічного функціонування як повноправного елемента міста. У контексті громадських центрів це означає можливість різноманітного використання просторів навколо об'єктів культурної спадщини. Принцип партисипації передбачає залучення жителів до процесів підтримання комфортності середовища на всіх етапах розвитку громадського центру. Це забезпечує формування простору, який відповідає реальним потребам спільноти та сприяє формуванню локальної ідентичності.

Висновок. Дослідження підтверджує, що духовна значимість об'єктів культурної спадщини відіграє ключову роль у формуванні комфортного середовища громадських центрів. Об'єкт культурної спадщини «випромінює глибоку духовність їхніх творців» та створює унікальну атмосферу, що сприяє формуванню комфортного міського середовища. Виявлено, що комунікація з об'єктом культурної спадщини формується через взаємодію матеріальних та нематеріальних елементів, створюючи «ауру місця». Це підкреслює важливість комплексного підходу до планування громадських центрів з урахуванням духовної значимості об'єктів культурної спадщини. Міжнародні та вітчизняні документи, наукові дослідження та практичний досвід підтверджують необхідність правильної інтеграції культурної спадщини в міське середовище як основи сталого розвитку міст.

Сформульовані принципи формування комфортності середовища громадського центру в інтеграції з об'єктом культурної спадщини: збереження аутентичності та цілісності об'єкту культурної спадщини, відкритість і доступність, функціональна та комунікаційна інтеграція і партисипація. Ці принципи забезпечують створення комфортного середовища, яке поєднує збереження культурної спадщини з сучасними потребами сталого міського розвитку.

Список літератури

1. Cherkes B., Idak Yu., Rakochyi Ya. Architectural and urban planning context of the physical dimension of urban identity // Architectural Studies. 2024. Vol. 10, no. 2. P. 86–99. DOI: <https://doi.org/10.56318/as/2.2024.86>
2. Çahantimur A., Özütürk R. B., Erkan B. H. Healthy and quality urban spaces for sustainable development of heritage sites // European Journal of Sustainable Development. 2018. Vol.7, no.1. P.317–328. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2018.v7n1p317>

3. Firrone T., Vitrano R. M., Fernandez F., Zagarella F., Garofalo E. Environmental design principles for urban comfort: the pilot case study of Naro municipality // Buildings. 2024. Vol.14, no.12. Art.3885. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings14123885>
4. Magdy. Heritage meets progress: revitalizing religious architecture // IEREK. 26.05.2025. URL: <https://www.ierek.com/news/heritage-meets-progress-revitalizing-religious-architecture/> (дата звернення: 13.08.2025).
5. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). Cultural heritage, the UN Sustainable Development Goals, and the New Urban Agenda: concept note. Paris, 2016. 23 p. URL: <https://www.usicomos.org/wp-content/uploads/2016/05/Final-Concept-Note.pdf> (дата звернення: 13.08.2025).
6. Abdel Fattah D., Nayer A. Integrating multi-scalar attributes in assessing urban sustainability for the built environment in heritage sites: the SHAI model // REAL CORP 2023 Proceedings: Let it grow, let us plan, let it grow. Nature-based solutions for sustainable resilient smart green and blue cities. Ljubljana, Slovenia, 18–20.09.2023. P. 415–427. URL: https://www.corp.at/archive/CORP2023_27.pdf
7. O'Donnell P. M. Urban cultural landscapes and the spirit of place // 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: “Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible”. Québec, Canada, 29 September – 4 October 2008. 8p. URL: <https://publ.icomos.org/publicomos/jlbSai?html=Pag&page=Pml/Not&base=technica&ref=C27C5AA57146EC14CA9B176C9899E6CB> (дата звернення: 13.08.2025).
8. Stepanchuk A., Salyakhova M., Salyakhova V. Preserving identity while reorganizing urban spaces // E3S Web of Conferences. 2021. Vol.274. Art.01017. 13p. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127401017>
9. Srinivas H. A sense of place: significance of emotional connections and identity in heritage conservation : concept note. GDRC Research Output – Concept Note Series C-044. Kobe, Japan: Global Development Research Center. URL: <https://www.gdrc.org/heritage/sense-of-place/index.html> (дата звернення: 14.08.2025).
10. Urban heritage and sustainability in the age of globalisation / ed. L. Makhoulfi. Cambridge: Open Book Publishers, 2024. 328 p. DOI: <https://doi.org/10.11647/OBP.0412>
11. Bevez M. Urban Phenomenon of Lviv. Identification and Regeneration of Valuable Urban Complexes // Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych. 2024. Vol.20, no.3. P.7–23. DOI: <https://doi.org/10.35784/teka.7015>
12. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Огінок С. В., Бондаренко Ю. Г. Європейський досвід популяризації історичної спадщини та культурного туризму: навч. посіб. Львів: Растр-7, 2023. 254 с.

13. Дунаєвська А. В., Сліпченко В. Р., Курілович К. В. Громадський простір та його вплив на людину // Регіональні проблеми архітектури та містобудування. 2024. № 18. С. 119–129. DOI: <https://doi.org/10.31650/2707-403X-2024-18-119-129>
14. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III [Електронний ресурс]. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
15. Колоша М. С. Інтегрований метод формування міського простору: дис. ... д-ра філос.: спец. 192 «Будівництво та цивільна інженерія». Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова, 2023. 192 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0823U101304>
16. Прибега Л. В. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект [Монографія]. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2016. 256 с. ISBN 978-966-2241-41-9. URL: <https://icr.org.ua/vydannya/knygy/arhitekturna-spadshhyna-ukrayiny-pam-yatkoohoronnyj-aspekt/>
17. Прибега Л. В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект [Монографія]. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с. ISBN 978-966-577-019-0.
18. Гончарова К. У пошуках нових підходів до збереження культурної спадщини: приватно-громадське партнерство [Електронний ресурс]. Український центр культурних досліджень. 22.08.2018. URL: <https://uccr.org.ua/news/u-poshukakh-novykh-pidkhodiv-do-zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny-pryvatno-hromadske-parterstvo/> (дата звернення: 14.08.2025).
19. Фоменко Г. Р. Особливості формування розвитку суспільного простору у містах // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки. 2023. Т.34 (73). №6. С. 294–298. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.6/44>
20. Шварц Д. «Літаюча тарілка» на Либідській збереже свій вигляд – уряд [Електронний ресурс] // DW Українською. 30.04.2024. URL: <https://www.dw.com/uk/litauca-tarilka-na-libidskij-zbereze-svij-viglad-urad/a-68965414> (дата звернення: 14.08.2025).

References

1. Cherkes, B., Idak, Y., & Rakochyi, Y. (2024). Architectural and urban planning context of the physical dimension of urban identity. *Architectural Studies*, 10(2), 86–99. <https://doi.org/10.56318/as/2.2024.86> (in English).
2. Çahantimur, A., Özütürk, R. B., & Erkan, B. H. (2018). Healthy and quality urban spaces for sustainable development of heritage sites. *European Journal of Sustainable Development*, 7(1), 317–328. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2018.v7n1p317> (in English).

3. Firrone, T., Vitrano, R. M., Fernandez, F., Zagarella, F., & Garofalo, E. (2024). Environmental design principles for urban comfort: The pilot case study of Naro municipality. *Buildings*, 14(12), 3885. <https://doi.org/10.3390/buildings14123885> (in English).
4. Magdy. (2025, May 26). Heritage meets progress: Revitalizing religious architecture. IEREK. <https://www.ierek.com/news/heritage-meets-progress-revitalizing-religious-architecture/> (in English).
5. International Council on Monuments and Sites. (2016). Cultural heritage, the UN Sustainable Development Goals, and the New Urban Agenda. <https://www.usicomos.org/wp-content/uploads/2016/05/Final-Concept-Note.pdf> (in English).
6. Abdel Fattah, D., & Nayer, A. (2023). Integrating multi-scalar attributes in assessing urban sustainability for the built environment in heritage sites: The SHAI model. In *REAL CORP 2023 Proceedings: Let it grow, let us plan, let it grow. Nature-based solutions for sustainable resilient smart green and blue cities* (pp. 415–427). https://www.corp.at/archive/CORP2023_27.pdf (in English).
7. O'Donnell, P. M. (2008). Urban cultural landscapes and the spirit of place. In *Proceedings of the 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible* (pp. 1–8). Québec, Canada. <https://publ.icomos.org/publicomos/jlbSai?html=Pag&page=Pml/Not&base=technica&ref=C27C5AA57146EC14CA9B176C9899E6CB> (in English).
8. Stepanchuk, A., Salyakhova, M., & Salyakhova, V. (2021). Preserving identity while reorganizing urban spaces. *E3S Web of Conferences*, 274, 01017. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127401017> (in English).
9. Srinivas, H. (n.d.). A sense of place: Significance of emotional connections and identity in heritage conservation (GDRC Research Output, Concept Note Series C-044). Global Development Research Center. Retrieved August 14, 2025, from <https://www.gdrc.org/heritage/sense-of-place/index.html> (in English).
10. Makhloufi, L. (Ed.). (2024). Urban heritage and sustainability in the age of globalisation. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/OBP.0412> (in English).
11. Bevz, M. (2024). Urban phenomenon of Lviv: Identification and regeneration of valuable urban complexes. *Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych*, 20(3), 7–23. <https://doi.org/10.35784/teka.7015> (in English).
12. Kulyniak, I. Y., Karyi, O. I., Prokopyshyn-Rashkevych, L. M., Ohinok, S. V., & Bondarenko, Y. H. (2023). European experience in promoting historical heritage and cultural tourism [Textbook]. Rastr-7. (in Ukrainian).

13. Dunaievskia, A., Slipchenko, V., & Kurilovych, K. (2024). Public space and its impact on people. *Regional Problems of Architecture and Urban Planning*, (18), 119–129. <https://doi.org/10.31650/2707-403X-2024-18-119-129> (in Ukrainian).
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2000). On the protection of cultural heritage (Law of Ukraine No. 1805-III, as amended). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (Accessed August 14, 2025). (in Ukrainian).
15. Kolosha, M. S. (2023). Integrated method of urban space formation (Doctoral dissertation, specialty 192, O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv). <https://uacademic.info/ua/document/0823U101304> (in Ukrainian).
16. Prybieha, L. V. (2016). Architectural heritage of Ukraine: The monument protection aspect. Institute of Cultural Studies of the National Academy of Arts of Ukraine. <https://icr.org.ua/vydannya/knygy/arhitekturna-spadshhyna-ukrayiny-pamyatkoohoronnyj-aspekt/> (in Ukrainian).
17. Prybieha, L. V. (2009). Protection and restoration of architectural and urban heritage objects of Ukraine: A methodological aspect. *Mystetstvo*. (in Ukrainian).
18. Honcharova, K. (2018, August 22). In search of new approaches to cultural heritage preservation: Public–private partnership. Ukrainian Center for Cultural Research. <https://uccr.org.ua/news/u-poshukakh-novykh-pidkhodiv-do-zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny-pryvatno-hromadske-parterstvo/> (in Ukrainian).
19. Fomenko, H. R. (2023). Features of formation of social space development in cities. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Technical Sciences*, 34(73), 6, 294–298. <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.6/44> (in Ukrainian).
20. Shvarts, D. (2024, April 30). The “Flying Saucer” on Lybidska will retain its appearance, government says. DW. <https://www.dw.com/uk/litauca-tarilka-na-libidskij-zbereze-svij-viglad-urad/a-68965414> (in Ukrainian).

Abstract

Roman Savchenko, PhD student, National Academy of Fine Arts and Architecture.

The spiritual significance of cultural heritage objects in shaping the comfortable environment of a community center

The article explores the relationship between cultural heritage objects and the formation of a comfortable environment in community centers of residential districts in contemporary Ukrainian cities. The relevance of the study is determined by the transformation of urban space under conditions of globalization, digitalization, and security challenges, which lead to the loss of local identity and the underestimation of cultural heritage as a factor for improving the quality of the urban environment. The purpose of the research is to identify the principles of integrating cultural heritage

objects into the structure of community centers of residential districts in order to create a comfortable environment that combines functional, cultural, social, and spiritual aspects. The methodology is based on an interdisciplinary analysis of scientific works by Ukrainian and foreign authors, international documents of ICOMOS and UNESCO, as well as the current legal framework of Ukraine in the field of cultural heritage protection. The novelty of the research lies in clarifying the concept of “comfort of a community center of a residential district” through the prism of the spiritual significance of cultural heritage and the concept of the “aura of place,” which allows the monument to be considered not only as an architectural object but also as a bearer of collective memory, identity, and social cohesion. As a result, it is substantiated that the integration of cultural heritage into community centers contributes to the creation of an environment with a higher level of safety, accessibility, emotional attractiveness, and cultural sustainability. The practical significance of the study lies in defining the principles of forming a comfortable environment of cultural heritage objects in community centers of residential districts: unity of place, traditions, and consciousness; contextual integration; multifunctionality; resident participation; preservation of authenticity and balance between conservation and contemporary needs. It is concluded that the comfort of a community center of a residential district is multidimensional and can only be achieved through a systemic combination of architectural and urban planning, sociocultural, and legal instruments, taking into account the spiritual significance of cultural heritage objects.

Keywords: cultural heritage; spiritual significance; comfortable environment; community center; cultural identity; historical memory.